

Karol Piekarz

Postęp

Czy postęp technologiczny ma granice?

W świecie wirtualnym

Żyjemy w ciekawych czasach. Rozwój technologiczny stale przyśpiesza – następuje nie tylko miniaturyzacja urządzeń wraz z maksymalizacją ich pojemności i mocy obliczeniowej, ale również automatyzacja pracy z wykorzystaniem sztucznej inteligencji w procesie podejmowania decyzji. To przynosi wiele korzyści, ale rodzi również obawy¹. Alkohol posiada swoją profilaktykę antynalógową, która pojawia się w szkołach, prasie czy nawet na samym produkcie (ostrzeżenie: nie prowadź pojazdu pod wpływem). Ma ona na celu uświadamianie o negatywnych skutkach spożywania alkoholu. Mechanizm działania jest ten sam w przypadku papierosów, ponieważ na paczce widzimy nie tylko informację o ryzyku zachorowania na nowotwór, ale i jego wizualizację, która wpływa na emocje. Sytuacja prezentuje się zgoła inaczej, jeżeli chodzi o nowe technologie. Smartfon od dawna przestał nam służyć jako narzędzie do komunikacji głosowej, stąd przymiotnik „smart”. Obecnie nie jest to już nawet komputer. Jeżeli urządzenie mieszczące się w ręku pozwala zadzwonić, wykonać zdjęcie, nagrać film, urządzić wideokonferencję, zrobić zakupy czy zapłacić nim jak kartą dzięki systemowi NFC – to jest to coś więcej. Smartfon w połączeniu z mediami społecznościowymi przenosi społeczne interakcje do świata wirtualnego, co nie pozostaje bez konsekwencji². Powiadomienia i oceny naszego funkcjonowania w sieci pod postacią komentarzy czy tzw. lajków zapewniają regularny zastrzyk

¹ Machniewski S., *Jak sztuczna inteligencja wpłynie na rynek pracy?*, money.pl, 04.02.2023, dostęp online: <https://www.money.pl/gospodarka/jak-sztuczna-inteligencja-wplynie-na-rynek-pracy-6862532659464768a.html>.

² Iwanowska M., *Zrozumieć media (społecznościowe). Perspektywa psychologiczna* [w:] *Media, biznes, kultura. Rzeczywistość medialna. Formy, problemy, aspiracje*, Łosiewicz M., Ryłko-Kurpiewska A. (red.) Gdynia: Wydawnictwo Novae Res, s. 173-174, dostęp online: https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/15604/Magdalena_Iwanowska_Zrozumieć_media_społecznościowe.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

dopaminy, który grozi uzależnieniem od takich serwisów, jak Facebook, Instagram i YouTube. Długotrwałe korzystanie z mediów społecznościowych może stać się także formą ucieczki od chronicznego stanu dyskomfortu i sposobem na radzenie sobie ze stresem oraz trudnymi emocjami, a w konsekwencji – czynnikiem jedynie pogłębiającym te wszystkie problemy. Należy zauważyć, że na takie niebezpieczeństwo podatna jest przede wszystkim młodzież.

Postęp technologiczny a rynek pracy

Postęp technologiczny ma dwie strony medalu w kontekście rynku pracy. Pierwsza to znaczny rozwój i poprawa jakości życia ludzi poprzez umożliwienie im dostępu do nowych lub ulepszonych usług czy produktów. To również zwiększenie wydajności pracy i produkcji oraz lepsze zarządzanie zasobami naturalnymi. Druga strona wskazuje, że postęp technologiczny prowadzi i prawdopodobnie będzie prowadził do występowania konkretnych, realnych problemów i wyzwań na rynku pracy³. Jednym z największych może być konieczność dostosowania się do szybko zmieniającej się gospodarki, gdzie stale rozwijana technologia zautomatyzuje wiele istniejących obecnie zawodów – choć warto pamiętać, że zaledwie ok. 5% z nich obejmuje działania, które mogą być w pełni zautomatyzowane. Niemniej jednak już teraz ok. 60% zawodów można zautomatyzować w co najmniej 1/3, co pociąga za sobą znaczne zmiany w miejscu pracy dla wszystkich pracowników⁴. Co oczywiste, na każdy zawód automatyzacja oddziałuje w inny sposób. Przykładowo do 2030 roku operatorzy maszyn i monterzy mogą być narażeni na ryzyko automatyzacji przekraczające 60%, ponieważ wykonują proste czynności, dające się stosunkowo łatwo zastąpić pracą maszyn. Z kolei ryzyko w przypadku profesjonalistów, wyższych urzędników oraz kierowników wynosi tylko ok. 10% ze względu na ich specjalistyczne umiejętności i wykształcenie. Co istotne, ryzyko związane z automatyzacją różni się znacznie w zależności od kwalifikacji pracowników. Największe dotyczy

³ *Czwarta rewolucja przemysłowa i jej wpływ na rynek pracy*, parp.gov.pl, 2020, s. 15, dostęp online: https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Czwarta-rewolucja-przemyslowa_200730.pdf.

⁴ *Ibidem*, s. 8.

mężczyzn o niskim poziomie wykształcenia (50%). Zarówno wśród obu płci, jak i we wszystkich grupach wiekowych pracownicy z wyższym wykształceniem okazują się najmniej narażeni na utratę pracy związaną z automatyzacją. Ich umiejętności w zakresie nadzoru i rozumowania intelektualnego okazały się nieocenione również w dobie systemów opartych na sztucznej inteligencji⁵.

Informacja to władza

Ze światem cyfrowym nierozłącznie związane są dane. To kolejna moneta posiadająca dwie strony – istnieje słuszne powiedzenie, że jeżeli jakiś produkt cyfrowy jest darmowy, to ceną jesteśmy my – jego konsumenci zapewniający dane swoją aktywnością⁶. Dzięki temu zaawansowane algorytmy mają możliwość poznania nas lepiej niż my sami – niemal zupełnie jak w filmie Incepcja. Firmy zbierające nasze dane behawioralne lub podmioty odkupujące od nich te informacje, korzystając z różnych metod oraz narzędzi, mogą zasiewać w nas impulsy, które wywołują poczucie, jakbyśmy sami potrzebowali konkretnego produktu czy zajmowali określone stanowisko w sprawach społecznych. Ale to nie wszystko. Inwigilacja polegająca na dostępie do naszej prywatnej korespondencji, zdjęć i kamery wideo to coś, na co sami wyrażamy zgodę, korzystając z wielu aplikacji, jak np.: Facebook (Meta), WhatsApp, Discord czy Gmail. Często nie zdajemy sobie sprawy z tego, jaka jest realna wartość tych danych i co można z nimi zrobić, dlatego warto poruszyć temat ochrony.

Ochrona przed inwigilacją

Ochrona przed internetową inwigilacją może być trudna, ponieważ wiele instytucji oraz organizacji posiada narzędzia i możliwości pozwalające im na skuteczne zbieranie danych o użytkownikach Internetu. Niemniej jednak można wypróbować kilka metod, aby przynajmniej w jakimś

⁵ *Ibidem*, s. 9.

⁶ Sobczak K., *UODO: Naszymi danymi placimy często za "darmowe" aplikacje*, prawo.pl, 29.06.2020, dostęp online: <https://www.prawo.pl/prawo/darmowe-aplikacje-naszymi-danymi-placimy-czesto-za-nie,501306.html>.

stopniu zabezpieczyć swoją prywatność. Sieci VPN (Virtual Private Network) pozwalają użytkownikom na korzystanie z Internetu przez połączenie z serwerem pośredniczącym, co umożliwia im ukrycie tożsamości i lokalizacji oraz ochronę przed inwigilacją przez dostawcę Internetu lub rząd⁷. Można również skorzystać z narzędzi szyfrujących, takich jak specjalne komunikatory internetowe czy aplikacje do rozmów głosowych, aby w ten sposób zapewnić prywatność komunikacji. Z kolei anonimowe przeglądarki pozwalają na korzystanie z Internetu bez zapisywania historii przeglądania. Ponadto narzędzia blokujące reklamy typu AdBlock ograniczają możliwości zbierania danych osobowych przez strony internetowe. Ostatni przykład stanowi TOR (The Onion Router), czyli sieć komputerowa, która zapobiega analizie ruchu sieciowego i w konsekwencji zapewnia użytkownikom prawie anonimowy dostęp do zasobów Internetu⁸.

Odpowiedzialność sztucznej inteligencji

Warto również zwrócić uwagę na coraz bardziej powszechne AI, czyli tzw. sztuczną inteligencję, której wpływ na rzeczywistość stale się zwiększa. Istnieją np. autonomiczne auta, które docelowo mają wyprzeć z użytkowania normalne samochody. Taki pojazd może spowodować kolizję, jego bateria może ulec uszkodzeniu albo może dojść do przejęcia kontroli nad autem przez osoby trzecie. Kto w takich przypadkach będzie ponosił odpowiedzialność? Posiadacz samochodu, aktualny pasażer, producent czy programista systemu, który zawiódł? Przepis art. 436. Kodeksu cywilnego przewiduje, że odpowiedzialność za szkody na osobie i mieniu wyrządzone przez ruch mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody ponosi jego samoistny posiadacz⁹. Innymi słowy, oznacza to, że w świetle obecnych uregulowań to posiadacz

⁷ Żebruń K., *Jak być bezpiecznie anonimowym w sieci – nic nie zapewni tego lepiej niż dobry VPN*, benchmark.pl, 12.03.2021, dostęp online: https://www.benchmark.pl/testy_i_recenzje/co-to-jest-vpn.html.

⁸ *Sieć TOR – co to jest i jak działa? Jak korzystać z przeglądarki TOR?*, bezpiecznyinternet.edu.pl, 08.06.2022, dostęp online: <https://bezpiecznyinternet.edu.pl/tor/>.

⁹ *Art. 436. KC. Odpowiedzialność posiadacza pojazdu – zasada ryzyka*, lexlege.pl, dostęp online: <https://lexlege.pl/kc/art-436/>.

autonomicznego samochodu (najczęściej właściciel) ponosiłby odpowiedzialność za wszelkie szkody spowodowane przez „automatycznego kierującego”, i to niezależnie od zakresu możliwości wpływania na jego decyzje. Nie ma zatem wątpliwości, że nowoczesna technologia – oprócz oczywistych korzyści – przyniesie za sobą również ogromne zmiany w funkcjonowaniu naszego społeczeństwa i wymusi przewartościowanie wielu sfer ludzkiego życia, włącznie z obowiązującym prawodawstwem.

Problem z moralnością

Problem moralności związany ze sztuczną inteligencją (AI) to jedna z ważnych i coraz częściej podejmowanych kwestii w dyskusjach na temat rozwoju oraz zastosowania nowych technologii. Dotyczy odpowiedzialności za decyzje podejmowane przez systemy AI oraz ich ewentualnych konsekwencji dla ludzi i środowiska. Wielu specjalistów zwraca uwagę na to, że systemy AI mogą być używane do celów nieetycznych lub szkodliwych dla społeczeństwa, np. wykorzystywania danych osobowych w sposób niezgodny z prawem. Dlatego ważne jest, aby przy projektowaniu i stosowaniu AI brać pod uwagę kwestie etyczne oraz odpowiedzialność za jej działanie. W celu rozwiązania tego problemu zaproponowano m.in. tworzenie regulacji prawnych dotyczących używania AI czy też powoływanie specjalnych komisji do zajmowania się zagadnieniami etycznymi¹⁰. Jak widać, technologia może ułatwić nam wiele spraw, jednak zawsze jest jakiś koszt. W tym wypadku są to nowe zagrożenia i zmniejszenie autonomii jednostki – jeśli odpowiedzialność za technologię będzie niejasna, rozmyta lub zrzucana wyłącznie na jej konsumenta, to może okazać się, że zdobycze postępu szybko staną się naszym przekleństwem.

¹⁰ Zegarow P., *Odpowiedzialność za sztuczną inteligencję i inne nowe technologie cyfrowe*, cyberpolicy.nask.pl, 10.01.2020, dostęp online: <https://cyberpolicy.nask.pl/odpowiedzialnosc-za-sztuczna-inteligencje-i-inne-nowe-technologie-cyfrowe/>.